

ACC. N:R M. 14829:1-4.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Gösta H. Dahl, Härsjö*
Härad: *Medelstads* Berättare: *Lisa Olsson (efter fadern August*
Socken: *Ronneby* Berättarens yrke: *Olsson, född 1866 i*
Uppteckningsår: *1959* Född år *1899 i Ronneby sn.*
Höga, Ronneby sn.)

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det späda barnets klädsel och vård.

Barnets vård och uppfostran under förskoleåldern. } s. 1-4

LUF 97

" 98

Följande är återberättat av dottern Lisa Olsson, född 1899 i Kølja.

I August Olssons hem, som var religiöst, krävdes av barnen obetyngad lydnad. Ni var tilltalsordet. Det allmänna tilltalsordet till en kvinnlig släkting var moster, men titeln tillämpades även på t. ex. moderns väninnor. Alltså så som man nu för tiden säger tant. Det förekom inga ömhetsbetygelser som man skulle kunna kalla dalt. Om en liten pojke slagit sig t. ex. och vände sig till föräldrarna för tröst fick han det beskedet att: det går väl över innan du ska gifta dej.. Barnen fick inte blanda sig i de äldres samtal. Blev de bjudna till bordet på något främmande ställe skulle de låta sig trugas. Det var förbjudet att "peta" näsan, att vissla inomhus. Man skrämde barnen med brunngubben för att de skulle hålla sig undan brännen. Man skrämde också barnen för sotaren ehuru denne i regel var väl anskrivnen - om han skötte sig. Barnen borde inte leka några lekar som kunde "båa" död och begravning, som till exempel gräva gravar eller "hålla begravning". Barnen låg tillsammans med föräldrarna i samma rum och lekplatsen var storstugan. De hade små ting att leka med, sålunda var det vanligt att barnen hade en "pall" en liten stol med fyra ben under. Denna pallen kunde också användas av modern som fotapall när hon handarbetade. Barnen lindades upp till halsen på den tiden, senare lämnades ju armarna fria. Barneft hölls lindat några månader eller så länge att man ansåg den lilla kroppen fått stadga. Därefter fick barnet kolt, en liten tröja med långa armar, tröjan halvlång enkel och lätt att ta av och på. Förkläde hade såväl pojkar som flickor. Haklappar måste barnen ha fram till den tid då de kläddes i förkläde, förklädet ersatte nämligen haklappen. Barnet hade en liten hätta på huvudet, alltså "kråka", som knöts med band under hakan. På sommaren var barnen klädda i halmhattar, rundkulliga, i halmfärg med inslag av blått och rött så att

Luf 97, 98

1.

(1)

hatten var "spräcklig". På vintern utgjordes huvudbonaden av skinnmössa. På en del håll bereddtes, eller lät man bereda kanin-
skinn av vilka man sedan sydde mössor. Det var vanliga runda mössor men "djupa" så att man kunde dra ned dem över öronen. Barnen gick i träskor både vinter och sommar. Men skor hade pojkarne enligt vad August Olsson berättat. De fick ofta följa med föräldrarna, som var mycket kyrksamma, till Ronneby kyrka där boffen Ola Åkesson hade egen bänk. Inne sprang pojkarne i strumplästen, vilket brukades överallt. Fadern klippte barnen med sax, kanske ullsax. Det var inte så noga, bara håret kom väck. August Olsson och hans broder var välförsedda med kläder. Barnens kläder var nästan en exakt kopia av de äldres, åtminstone gäller detta för flickorna. Pojkarne hade kostymer av mörkt tyg, en liten rund krage, vit kanske. Kortbyxorna gick en aning nedanför knäet; strumprorna var långa och gick ovanför knäet och hölls uppe med band antagligen, ett band knutet om benet. Flickorna hade långa kjolar, mörkt klädda, en liten utstaffering kring halsen, en liten krage eller krås, stärkt. Håret i fläta. Beträffande bordsskicket, så kunde det hända att barnen fick stå och äta. De åt med sked så länge de inte kunde hantera kniv, sedan blev det enbart kniv vid intagandet av fast föda. De åt med föräldrarna till vardags, men fick aldrig ens se på när det var främmande i huset. De måste äta tallriken ren, fick inte lämna något. Man tog på den tiden ingen som helst hänsyn till barnens smak. Bordsböner lästes givitvis och till maten lästes följande:

För mat och dryck Dig vare lov

Amen.

Förmodligen är inte detta hela bönen, men det är vad sagesmannen kommer ihåg. Det hände att man improviserade bordsbönerna,

bara läste en enkel ramsa som lätt var att minnas. Beträffande kosten så fick barnen sällan mat som på den tiden var dyrbar, såsom ägg, siktebröd (fint bröd) vetebröd, socker o. s. v. Äggen skulle säljas såväl som sovlet för övrigt. Men det var inte sed att barnen tackade för maten. Godsakerna de fick var småkakor, kalaskakor, när man haft eller hade varit på kalas. Modern fick alltid ett knyte småkakor hem till barnen. Barnen badades sällan sedan de kommit i koltåldern. Vanlig diet för spädbarn var tuggor. Det kunde nästan vilken som helst få tugga till barnen. A-B-C-D:bok fick de tidigt. Om de lärde sig läsa utlovades att tuppen skulle värpa en slant. Religionsundervisningen var straffande, det talades ofta om Helvetet och Djävulen och man skrämde också med oknytt, spöken, smådjävlar och häxor. Den Unde kunde ta skepnad av en stor svart hund med eld i gapet! Om sön- och hälgdagar tilläts inte barnen att leka. Då skulle de hålla sig tysta och stilla. De fick snällt sitta i timtal och lyssna till söndagsevangeliets som lästes högt och med sgränghet. Detta betraktade barnen som en av de värsta plågorna. I hemmet fanns det Linderots postilåa, Arnts och Luthers Litteraturen, i mån den fanns, var uteslutande religiöst präglad. Småpojkar fick vakta kor, bära in ved och göra andra småsysslor, när de blev lite för sig - vid fem å sexårs åldern. Fast hemmet var kristet fanns det inga bilder el. dylikt på väggarna med undantag av ett tryck på väggen med versen:

Jag är A och O -
begynnelsen och änden
Jag ska giva den som törstar
av Livets vattenkälla
för intet.

I hemmet fanns en järnkakelugn (järnugn) som hade text och bilder med religiösa motiv.

När barnen slog sig och fick t. ex. en bula i pannan skyndade

man sig att lägga på ett kallt knivblad som avsågs att lindra värken. Och så blåste man på såren.

Barnen uppfostrades i Herrans tukt och förmaning. Det var mycket de icke fick/göra. Frukten var stor, inte bara gudsfukten utan också frukten för de onda makterna som var starka och många. Vidskepelsen gick hand i hand med gudsfukten. Barnen borde avhålla sig från att vara alltför glada, alltför livsbejakande. Det kunde annars "båa" dem något, d. v. s. livslusten förebådade gfråt och tandagnissland vilket det också inte så sällan gjorde. Förbudet var nämligen så många att det var hart när omöjligt att inte överträda något av dem.

Riset var univärsalmedlet i uppfostran. Hur ofta det kom till användning berodde nästan uteslutande på föräldrarnas mentalitet och temperament, inte på barnen. En dödsynd bland de många var att svära, ett sådant brott följde följd hård kroppssaga. Resultatet blev emellertid gott, då det nästan aldrig förekom att barnen använde svordomar eller andra olämpliga uttryckssätt. Barnen trodde fullt och fast på tomtar och troll eftersom föräldrarna gjorde det. Även såg man - eller snarare, tyckte sig se - älvor dansa på mossen i morgondimmorna. I stall och lagård huserade tomten, pysslingen. Han kunde vara något på både ont och gott, beroende på hur han behandlades. Han, d. v. s. tomten, skulle vara mycket djurvänlig, ett slags djurens skyddshelgon och var mycket mån om hästarna i synnerhet. Hästarna som på den tiden värgsärskilt omhuldade och betraktades som ett slags lyx. Man hade på den tiden i regel inte mer än en häst, jordbruket brukades med oxar.